

Ελληνικές μυθικές μορφές στη γαλλική λογοτεχνία

Θα επιχειρήσουμε ένα ταξίδι στην ιστορία της γαλλικής λογοτεχνίας για να συναντήσουμε ελληνικές μυθικές μορφές λίγο πολύ γνωστές σε όλους. Μελετώντας την αξία και το ρόλο τους σε διαφορετικά λογοτεχνικά κείμενα που ανήκουν σε διαφορετικές εποχές και ρεύματα θα δούμε ότι η ελληνική μυθολογία αποτέλεσε γόνιμο στοιχείο της λογοτεχνικής δημιουργίας στη Γαλλία. Η μυθοπλασία προσδίδει νέα νοήματα σε αυτές τις μυθικές μορφές. Αναγεννημένες, οι μορφές αυτές αποκαλύπτουν το μυστήριο και τις δυνάμεις της γλώσσας, εδώ της γαλλικής γλώσσας. Αντλούν το νοηματικό τους υπόβαθρο από τους ελληνικούς μύθους αλλά αναδημιουργούνται σε νέα πνευματικά πεδία.

Ο Όλυμπος και το πάνθεον των ελληνικών θεοτήτων στη βασιλική αυλή κατά το δέκατο έκτο αιώνα.

Η βασιλική αυλή εξυμνείται στη λογοτεχνία, στις πλαστικές τέχνες όπως επίσης και κατά τις τελετές υποδοχής του βασιλιά μέσα από την ελληνική μυθολογία. Έτσι, στην ποίηση του Ronsard η αυλή του Ερρίκου του δεύτερου μεταμορφώνεται σε ένα νέο γαλλικό Όλυμπο όπου ο βασιλιάς παρουσιάζεται ως Δίας, η βασίλισσα Ήρα, ο duc de Guise Άρης... Οι ποιητές και οι καλλιτέχνες δοξάζουν τους μονάρχες εξιδανικεύοντας τους με τη μορφή αρχαίων θεοτήτων. Στις γιορτές της αυλής χαρακτηριστική είναι η μεταφορά των ελληνικών θεοτήτων στο πολιτισμικό και ιστορικό περιβάλλον της Γαλλίας. Ο Όλυμπος γίνεται γαλλικός Όλυμπος και δημιουργείται έτσι ένας συγκερασμός μεταξύ του ελληνικού μυθολογικού ιδεώδους και των παραδόσεων της Γαλλίας που αντλούνται από το Μεσαίωνα των ιπποτών του Amadis de Gaule¹.

Επίσης η Άρτεμις (ως παρθένα θεά του κυνηγιού), η Αθηνά και η Αφροδίτη κοσμούν το παλάτι του Φοντενεμπλό και το παλάτι του Ανέ όπου αναπαρίσταται η δούκισσα του Valentinois η οποία σχετιζόταν με τον Φραγκίσκο τον πρώτο και τον Ερρίκο το δεύτερο. Η αγάπη των ευγενών για το κυνήγι εμπνέει και την ερωτική ποίηση της εποχής όπου κυριαρχεί η Άρτεμις. Στο έργο του Maurice Scève, «Délie», το κυνήγι μεταφέρεται στο πνευματικό επίπεδο συμβολίζοντας τη γυναίκα που μάχεται να διατηρήσει την αγνότητά της υπερνικώντας την ερωτική επιθυμία.

---

¹ Pierre Albouy, « Mythes et Mythologies dans la littérature française », Armand Colin 1998

Επίσης να αναφέρουμε ότι στην ποίηση της αυλής οι ελληνικές θεότητες ενδυναμώνουν την πένα του ποιητή όταν εκείνος ζητά την προστασία ενός προσώπου της βασιλικής οικογένειας. Ο Clément Marot όταν παρακαλεί την αδελφή του βασιλιά να τον πάρει στις υπηρεσίες της ομολογεί ότι δίσταζε να ζητήσει κάτι τέτοιο από την πριγκίπισσα αλλά η εμφάνιση του Ερμή, θεού της ρητορείας, του έδωσε θάρρος να της γράψει το ποίημα : *Erître III, L' Erître du Despourvu* .

«C' est qu' une nuit ténébreuse et obscure,
Me fut avis que le grand dieu Mercure,
Chef d' éloquence, en partant des hauts deux,
S' en vint en terre apparaître à mes yeux... »

Η μορφή του Ηρακλή στην εγκωμιαστική ποίηση του δεκάτου έκτου αιώνα

Ο Ηρακλής πραγματικά κυριάρχησε στη λογοτεχνία του δεκάτου έκτου αιώνα αποτελώντας πρότυπο αρετής. Στο Ronsard είναι η κατεξοχήν μυθική μορφή που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να εξάρει τις αρετές του βασιλιά. Να επισημάνουμε ότι οι ποιητές εξυμνούσαν κυρίως τις πνευματικές και ηθικές αρετές του ήρωα. Ο Ronsard εξυμνεί τη ρητορική δεινότητα του βασιλιά Ερρίκου του τρίτου συγκρίνοντας τον με τον Όγμιο Ηρακλή που παραπέμπει στον μύθο των κελτών σύμφωνα με τον οποίο ο Όγμιος Ηρακλής έλκυε τους ανθρώπους από τα αυτιά με αλυσίδες από χρυσό και κεχριμπάρι πιασμένες στη γλώσσα του. Ο μύθος ήθελε να δείξει τη δύναμη της ρητορείας και της πειθούς αφού οι άνθρωποι ήταν με τη θέλησή τους πιασμένοι συμβολίζοντας τον πνευματικό δεσμό που τους ένωνε με τον Ηρακλή².

Ο Όγμιος Ηρακλής είχε μεγάλη επίδραση στους γάλλους ουμανιστές οι οποίοι τον υιοθέτησαν ως μέντορα τους. Ο Έρασμος ερμηνεύει τους άθλους του ως άθλους του πνεύματος. Τον Ηρακλή τον οικειοποιούνται οι Γάλλοι και μεταμορφώνεται σε γαλάτη Ηρακλή , η ελληνική μυθική του καταγωγή όμως παραμένει ζωντανή. Στο έργο «*Défense et illustration de la langue française* » ονομάζεται η αρχαία Μασσαλία δεύτερη Αθήνα και γίνεται αναφορά στο Γαλάτη Ηρακλή που έλκει τους λαούς με τη χρυσή αλυσίδα. Ο Ronsard εγκωμιάζει τη ρητορική δεινότητα και την ευφράδεια του Ερρίκου του τρίτου παρομοιάζοντας τον με τον γαλάτη Ηρακλή.

« ...son devancier, Hercule, dont la langue
Enchesnoit les Gaulois du fil de sa harangue »

---

² Pierre Brunel dir. « Dictionnaire des mythes littéraires », éd. Du Rocher, 1988.

Πρέπει να επισημάνουμε ότι ο Όγμιος Ηρακλής (που γίνεται γνωστός στη Γαλλία χάριν στο έργο «Héraclès» του Lucien de Samosate που επέδρασε έντονα το δέκατο έκτο αιώνα), συγγέεται με τον Ηρακλή της Λιβύης ο οποίος θεωρείται σύμφωνα με ένα παλιό θρύλο, γιός του Όσιρη και άρα παλαιότερος από τον Έλληνα Ηρακλή.

Στον Du Bellay σε σονέτο των «Regrets» είναι έκδηλη η αναφορά στον ελληνικό μύθο όπου ο ποιητής παροτρύνει το γιό του βασιλιά Ερρίκου του δεύτερου να προτιμήσει το δύσκολο ανηφορικό δρόμο όπως ο Ηρακλής που έγινε θεός ακολουθώντας την αρετή.

Σε άλλες αναφορές η μορφή του Ηρακλή αποκτά χριστιανικό συμβολισμό. Ο ίδιος ο Χριστός που πάλεψε και νίκησε το κακό συγκρίνεται με τον Ηρακλή. Στο «Χριστιανό Ηρακλή» του D' Aubinié ο Ηρακλής με τους άθλους του ενσαρκώνει τον ιδανικό χριστιανό. Ο Guillaume Budé επίσης συνέκρινε το Χριστό με τον Ηρακλή που δάμασε και νίκησε όλα τα τέρατα στο «De Asse»³.

Οι ελληνικές μυθικές μορφές σε έργα ηθικοπλαστικού χαρακτήρα του δεκάτου εβδόμου αιώνα

Εδώ μπορούμε να αναφερθούμε στο έργο του Φενελόν «Οι περιπέτειες του Τηλέμαχου» που αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του πλούτου και της γονιμοποιού δύναμης της ελληνικής αρχαιότητας. Ο πλούτος και η πλαστική ζωντάνια καθώς επίσης και ο ρυθμός και η επινοητική δύναμη των εικόνων ορισμένων σκηνών όπως για παράδειγμα το Άρμα της Αμφιτρίτης δείχνουν μια δημιουργικότητα πραγματικά εμπνευσμένη. Τα μυθολογικά στοιχεία συνδυάζονται με ιδιαίτερη καλλιτεχνική επιδεξιότητα με την τεχνοτροπία του στυλ Louis quatorze της εποχής. Μεγάλος Ελληνιστής ο Fénelon χρησιμοποιεί την ομηρική Οδύσσεια για να εξυφάνει μια νέα δραματική πλοκή όπου ο ήρωας, αυτή τη φορά ο Τηλέμαχος αναζητά τον πατέρα του. Σκοπός του παιδαγωγικού αυτού μυθιστορήματος είναι να λάβει ο Τηλέμαχος τα διδάγματα της χριστιανικής σοφίας από τον μέντορα του. Το μυθιστόρημα είναι γραμμένο για την ηθική και πολιτική διάπλαση του δούκα της Βουργουνδίας, μελλοντικού βασιλιά της Γαλλίας. Τα πορτραίτα του Ιδομενέα και του Πυγμαλίωνα αποτελούν παραδείγματα κακής διακυβέρνησης προς αποφυγήν. Ο Fénelon καταδικάζει τις καταχρήσεις και το δεσποτισμό του Λουδοβίκου του

---

³ Pierre Albouy, « Mythes et Mythologies dans la Littérature française », Armand Colin, 1998

δέκατου τέταρτου προετοιμάζοντας το μαθητή του για μία διακυβέρνηση συνετή διαποτισμένη με τις χριστιανικές ηθικές αξίες τονίζοντας το σεβασμό και τη δικαιοσύνη.

Στο La Fontaine συναντάμε επίσης την ελληνική μυθολογία όπου οι ελληνικές θεότητες δίνουν με τη στάση τους ηθικό δίδαγμα. Το κωμικό στοιχείο συμβάλλει στη μετάδοση του διδάγματος συνδυασμένο αριστοτεχνικά με τη συνύπαρξη του υπερφυσικού και του ονειρικού με την καθημερινότητα. Μέσω της παρωδίας, μεταφέρει τις ελληνικές θεότητες στη σφαίρα της καθημερινότητας καθιστώντας τις οικείες και γνώριμες χωρίς να χάνουν την ηρωική τους ευγένεια. Το παγανιστικό πνεύμα συναντά ακόμη μια φορά το στυλ μπαρόκ της εποχής. Μπορούμε να αναφέρουμε το διάλογο του Απόλλωνα με τις μούσες στην «Clymène», τα βάσανα του ερωτευμένου Πολύφημου στην «Galatée», την Αφροδίτη, άπιστη γυναίκα που τη χτυπά ο άντρας της στο «Ονειρο του Vau».

Η αναγέννηση του ελληνικού παγανισμού στον Παρνασσισμό

Η παγανιστική ατμόσφαιρα αναβιώνει με τον Παρνασσισμό ο οποίος αντλεί από την ελληνική μυθολογία μορφές που ζωντανεύουν με την τελειότητα τους το ιδεώδες της πλαστικότητας και της αιώνιας ομορφιάς. Οι ελληνικές θεότητες στις «Cariatides» του Théodore de Banville εξυμνούν την αιώνια ομορφιά, το σφρίγος και τη νεότητα :

« Ö Vénus de Milo, guerrière au flanc nerveux...

J' adore votre bouche où le courroux flamboie

Et vos seins frémissants d' une tranquille joie... »

Το επιβλητικό της μεγαλείο της εμπνέει τους φλογερούς στίχους του Leconte de Lisle στα «Poèmes Antiques» που εξυμνούν την επιβλητική της τελειότητα :

« Déesse irrésistible au port victorieux,

Pure comme un éclair et comme une harmonie,

Ö Vénus, ô beauté, blanche mère des dieux ! »

Η μορφή του κενταύρου επανέρχεται συχνά στην ποίηση των Παρνασσιστών. Τη συναντάμε στο «Ορφέας και Χοίρων» του Leconte de Lisle, στα σονέτα «Nessus» και «La Centauresse» του José Maria de Hérédia καθώς και στον Henri de Regnier. Στη μορφή του κενταύρου αναμετρώνται η νεανική ορμή και η πνευματική δύναμη της σοφίας των γηρατειών. Ο Aphareous στο ποίημα «sandale ailée» ήταν στη νεότητά του ο πιο ορμητικός από όλους τους κενταύρους ενώ όταν άσπρισε η

γενειάδα του έγινε στοχαστικός διατηρώντας όμως ζωντανή τη νοσταλγική διάθεση «Le regret de la Mer où chantent les Sirènes». Ο κένταυρος συμβολίζει την αναζήτηση του πνευματικού ιδεώδους του ποιητή εξυμνώντας την ορμητικότητα της νεότητας και τη σοφία των γηρατειών.

Επίσης μια άλλη μυθική μορφή που συναντάμε στους Παρνασσιστές είναι ο Ηρακλής. Ο ένδοξος μαχητής ζωντανεύει στην ποίηση του Leconte de Lisle την ανάμνηση ενός μυθικού παρελθόντος. Ο ποιητής κρατά ζωντανή τη φλόγα της δύναμης του ήρωα. Στο ποίημα «la Robe du Centaure» ο Ηρακλής συμβολίζει το πάθος του έρωτα που τον οδήγησε στο θάνατο χαρίζοντας του την αθανασία⁴. Ο θάνατός του εξυμνεί τη δύναμη του πάθους :

« Tunique dévorante et manteau de victoire

...Vous consommez un homme et vous faites un Dieu »

Μυστικισμός και συμβολισμός το δέκατο ένατο αιώνα

Το δέκατο ένατο αιώνα οι ελληνικοί μύθοι αναγεννιούνται μέσα στο κλίμα του ίδιου του συμβολισμού όπου οι μορφές αποτελούν τη συμβολιστική έκφραση των ιδεών. Ο Régnier θυμίζει ότι «Ο μύθος είναι η ηχώ μιας ιδέας» (Conférence sur les Poètes d' aujourd' hui). Τα πουλιά της Στυμφαλίας στα «Επιγράμματα» του Régnier συμβολίζουν το πέρασμα του χρόνου, επίσης στο ποίημα «Ο άνθρωπος και η σειρήνα» η σειρήνα συμβολίζει την ιδέα της γυναίκας παρουσιάζοντας μια σειρά από μεταμορφώσεις παραπέμποντας στο πνευματικό μαρτύριο του ίδιου του ποιητή. Διαπιστώνουμε μια στροφή προς μια ποίηση με εσωστρεφή χαρακτήρα που προσανατολίζεται προς ένα μυστικισμό που επιφορτίζει τη μορφή του Ορφέα με το φιλοσοφικό στοχασμό πάνω στην αλήθεια. Οι ελληνικοί μύθοι ακολουθούν το πνεύμα του συμβολισμού αποκτώντας το δέκατο ένατο και στη συνέχεια τον εικοστό αιώνα μορφές με ιδιαίτερα δημιουργικό συμβολισμό.

Η μορφή του Ορφέα ζωντανεύει τους μύθους της γνώσης το δέκατο ένατο και τον εικοστό αιώνα - Αναφορά στη μορφή του Προμηθέα

Ο μύθος του Ορφέα και της Ευρυδίκης όπως και ο μύθος του Νάρκισσου , στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω, κυριαρχούν στη λογοτεχνία του δεκάτου

---

⁴ idem

ενάτου και του εικοστού αιώνα διότι για τους συγγραφείς οι μορφές αυτές ενσαρκώνουν το δράμα της πνευματικής αναζήτησης. Η κάθοδος του Ορφέα στον Άδη συμβολίζει τη διείσδυση στα βάθη της ανθρώπινης ψυχής. Ο μύθος εκφράζει την εσωτερική αναζήτηση του καλλιτέχνη, τη μάχη του με το άφατο, και την προσπάθειά του να φέρει στο φως τον ποιητικό λόγο. Γεννά το λόγο και μέσα από αυτόν αναγεννιέται ο ίδιος και χάριν στο λόγο του αναγεννιέται ο κόσμος. Γίνεται το σύμβολο του λυρισμού που είναι αυτή ακριβώς η σκληρή μάχη, η διαπίστωση ενός εσωτερικού διχασμού, ο πόνος ενός χάσματος, η απόσταση που χωρίζει την επιθυμία ενός ιδεώδους από τη ζωντανή πραγματικότητα. Η αναζήτηση της Ευρυδίκης, του πνευματικού του δηλαδή ιδεώδους είναι απόλυτη, παραβαίνει το νόμο του Άδη και τιμωρείται γι αυτό. Η αναμέτρηση με το άγνωστο είναι μια ιεροσυλία. Ο θάνατος τελικά θα νικήσει. Όμως αυτό που θα μείνει ζωντανό είναι ο ποιητικός λόγος. Η τέχνη γίνεται ο μόνος τρόπος υπέρβασης του θανάτου γι αυτό και γίνεται το καταφύγιο των ποιητών. Όπως λέει ο ίδιος ο Paul Valéry, στο έργο του «Variétés» «Το λυρικό υποκείμενο αγωνίζεται να φέρει τη φωνή του εγώ στον καθαρότερο τόνο, αν όχι στον υψηλότερο».

Ο μύθος του Ορφέα εκφράζει επίσης την υπέρβαση των ορίων, πνευματικών και αισθητικών, που ανοίγουν το δρόμο για το μη πραγματικό ωθώντας τη δύναμη της φαντασίας πέρα από τα όρια της μορφής και της λογικής. Η κάθοδος στον Άδη συμβολίζει μια πνευματική διαδικασία που βρίσκεται στην καρδιά της συμβολιστικής δημιουργίας ανοίγοντας το πέρασμα στη σφαίρα της ακραίας αναζήτησης που οδηγεί στη μυστικιστική αναζήτηση του Nerval στις φλογερές «Chimères» και στις πνευματικές και εκφραστικές ακρότητες της «Aurélia».

Ο Ορφέας χάνει και αναζητά τη δική του πνευματική Ευρυδίκη, ο μύθος γίνεται έτσι προσωπικός μύθος αυτογνωσίας. Στον «Τάφο του Ορφέα» και τους «Ορφικούς ύμνους» του Pierre Emmanuel η κάθοδος στον Άδη είναι μια αναζήτηση του εσωτερικού κόσμου του ποιητή αλλά και κάθε ανθρώπου και η αναζήτηση μιας νέας γέννησης μέσα από το ποιητικό έργο. Ο μύθος του Ορφέα και της Ευρυδίκης παραπέμπει εδώ επίσης στο μύθο του πλατωνικού ανδρόγυνου που αναζητά την αρχέγονη ένωση συμβολίζοντας την πνευματική και ψυχική ολοκλήρωση του ποιητή. Τα ποιήματά του εκφράζουν την απώλεια του έρωτα λόγω του πεπρωμένου του θανάτου αλλά ταυτόχρονα και την επιθυμία κατάκτησης της αιωνιότητας που συμβολίζει η αρχετυπική μορφή του Ορφέα.

Στον Pierre Jean Jouve ο μύθος του Ορφέα παραπέμπει σε μια οδυνηρή αληθινή ιστορία αγάπης. Ο συγγραφέας ξαναβρίσκει μετά από πολλά χρόνια τη γυναίκα που αγαπούσε τότε, ο έρωτας τους ξαναζωντανεύει όμως ο θάνατος της από μια σοβαρή ασθένεια τους χωρίζει για πάντα. Στο έργο του « Dans les années profondes » που ο συγγραφέας γράφει μετά το θάνατο αυτής της γυναίκας, η οποία ονομαζόταν Λισμπέ, υπονοείται ότι πίσω από την ιστορία αγάπης ο νεαρός Λεωνίδα βλέπει στο πρόσωπο της γυναίκας αυτής την ίδια του τη μητέρα. Το κείμενο επιτρέπει λοιπόν μια φρουδική ερμηνεία που αναφέρεται στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Ο νεαρός Λεωνίδα θέλει να απελευθερωθεί από την Ελένη και θέλει υποσυνείδητα να τη σκοτώσει. Η μορφή της Ελένης γίνεται στο όνειρο του ήρωα μύθος της Γυναίκας, μητέρα, ερωμένη, όπου οι μορφές συγχέονται. Όμως η ψυχική αυτή σύγκρουση ξεπερνιέται ποιητικά με τη δύναμη του τραγουδιού που επαναφέρει την εσωτερική αρμονία. Στη « Matière céleste »⁵ σειρά ποιημάτων του Jouve ο μύθος ξαναζωντανεύει αντικατοπτρίζοντας την αναζήτηση της αυτογνωσίας που αποκαθιστά την αρμονία του πνεύματος και της ψυχής.

« Dans la matière de la connaissance aux yeux tout blancs...

Ici mon ami s' est recomposée

Hélène après qu' elle est morte. »

Η Ευρυδίκη απηχεί συμβολικά τον εσωτερικό μύθο του ποιητή. Είναι το σύμβολο ενός μύθου της Γυναίκας, της γυναίκας ως πηγής έμπνευσης. Η πραγματική Λισμπέ μετουσιώνεται σε Ελένη, μη πραγματική μυστηριώδης μορφή που πεθαίνει και ο ποιητής ξαναζωντανεύει με εμμονή στην «Ουράνια ύλη» μορφές που ανακαλούν η μία την άλλη σαν ηχώ, ενσαρκώνουν την αναζήτηση της Ευρυδίκης, το έτερο ήμισυ του Ορφέα που γίνεται με την περιπλάνηση της από τη μυθιστορηματική γραφή στην ποιητική, σύμβολο της ίδιας της γραφής, μοναδικός χώρος ανάτασης του ποιητή.

Στην ίδια σειρά ποιημάτων αφιερωμένα στον Ορφέα ο μύθος του Ορφέα και της Ευρυδίκης παραπέμπει στο διχασμό του χωρισμού των φύλων. Συναντά το μύθο του ανδρογύνου και το διχασμό της δυαδικότητας που βιώνει ο ποιητής και σαρκικά ως δυαδικότητα φύλων αλλά και πνευματικά ως διαχωρισμός πνεύματος και ύλης. Μόνο το τραγούδι μπορεί να αντισταθεί στο θάνατο :

« Une harpe ayant plusieurs cordes brisées

---

⁵ idem

Mais résistante de douleur et d' or sur le fond bleu

Acharnée »

Η τέχνη είναι ο μόνος χώρος υπέρβασης του πόνου του διχασμού και του θανάτου. Το τραγούδι του Ορφέα είναι η μόνη ηχώ που εκφράζει τη βαθιά επιθυμία για συμφιλίωση του εγώ και κατάκτηση της εσωτερικής αρμονίας.

Η μορφή του Νάρκισσου όπως και του Ορφέα εκφράζει την αναζήτηση και το στοχασμό πάνω στο εγώ. Και οι δύο μορφές συμβολίζουν μια έλλειψη, ένα χάσμα μεταξύ της επιθυμίας και της πραγματικότητας. Το βλέμμα του Νάρκισσου είναι μια αέναη προσπάθεια υπέρβασης του εσωτερικού διχασμού. Με τον Ορφέα η αναζήτηση είναι κάθοδος στα βάθη της ψυχής. Με το Νάρκισσο το βλέμμα είναι εκείνο που εκφράζει την επιθυμία για τη γνώση του εγώ.

Στο έργο του « *Traité du Narcisse* »⁶ του Gide με υπότιτλο «Θεωρία του συμβόλου» ο Νάρκισσος είναι αλληγορική μορφή του συγγραφέα ο οποίος αναζητά έναν καθρέφτη όπου μπορεί να κοιταχτεί. Το νερό, καθρέφτης του εγώ οδηγεί στο στοχασμό πάνω στη συνείδηση του εγώ και την αγάπη του εαυτού. Η μορφή του Νάρκισσου συνδέεται με το χριστιανικό μύθο της Εδέμ. Η μορφή του Αδάμ παραπέμπει και εδώ στο πλατωνικό ανδρόγυνο που απολαμβάνει τη χρυσή εποχή της ευδαιμονικής αρμονίας της πρωταρχικής ενότητας πριν την πτώση στο χρόνο και το διαχωρισμό των φύλων. Η Εδέμ είναι ο τόπος της καθαρής εμφάνισης των πραγμάτων. Ο Αδάμ – Νάρκισσος ενατενίζει την παραδείσια μαγεία που ξετυλίγεται μπροστά του αλλά κουράζεται και αναφωνεί «*Cette harmonie m' agace* ». Μια μοιραία κίνηση αρκεί για να χαθεί αυτή η ενότητα και να νιώσει ο καλλιτέχνης την έλλειψη . Βιώνει έτσι τη δυαδικότητα, την απόσταση που τον χωρίζει από τον κόσμο και επιθυμεί ένα νέο παράδεισο, τον παράδεισο της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Ο Νάρκισσος - καλλιτέχνης μπορεί να εξαλείψει το χάσμα μεταξύ του ανθρώπου και του κόσμου, του άνδρα και της γυναίκας, του χρόνου και της αιωνιότητας με την πνευματική γονιμότητα όπου το νερό «κρύσταλλο» σύμβολο του έργου τέχνης μπορεί να εμφανίσει την Ιδέα που « ξανανθίζει στην ανώτερη καθαρότητα της». Ο Νάρκισσος μορφή του καλλιτέχνη υπερβαίνει τον οντολογικό διχασμό με την πράξη της δημιουργίας.

---

⁶ André Gide, *Articles, Divagations sur les classiques*, poésie 18 février 2012.

Στον Valéry η μορφή του Νάρκισσου διατρέχει όλο το έργο του κατά τη διάρκεια της ζωής του, από το ποίημα «Ο Νάρκισσος μιλά» το 1891 μέχρι την «Καντάτα του Νάρκισσου» το 1941. Η συμβολιστική σημασία του αρχαίου μύθου είναι εμφανής. Ο Νάρκισσος γίνεται το σύμβολο της φιλοσοφικής και ποιητικής αναζήτησης όπου η ποίηση θεωρείται μια αέναη αναγέννηση. Στο ποίημά του «Ο Νάρκισσος μιλά» η γνώση του εαυτού είναι η κεντρική ιδέα γύρω από την οποία αναπτύσσεται το ποίημα. Ο ποιητής ενατενίζοντας την εικόνα του συναντά ένα εμπόδιο που δεν του επιτρέπει να φτάσει στην καθολική αλήθεια. Μπορεί μόνο να συλλαμβάνει όψεις, θραύσματα του εγώ που τον βυθίζουν στην απογοήτευση. Η ενατένιση γίνεται οδυνηρή ενδοσκόπηση μπροστά στην αδυναμία του να γνωρίσει μια εικόνα του εγώ που τον ελκύει ακαταμάχητα. Και που ονομάζει

«Υπέροχο δαίμονα, επιθυμητό αλλά παγωμένο»

Η αντανάκλαση στο νερό προσφέρει την πιο απολαυστική αίσθηση. Η σαρκική του εικόνα είναι πηγή εκστατικής απόλαυσης, Η γοητευτική ομορφιά « de ses bras d' argent dont les gestes sont purs » τον μαγνητίζει « je languis de beauté ». Ο Νάρκισσος θέλει να συλλάβει την ιδεατή εικόνα του εγώ ως καθολικότητα χωρίς τα όρια του πραγματικού. Το βλέμμα εκφράζει την απόλαυση αλλά και την αγωνία και την τελική αποτυχία, τη μοιραία απόσταση επιθυμίας και πραγματικότητας. Ο ποιητής θέτει το ερώτημα της σχέσης του Νάρκισσου με την αντανάκλασή του που αντικατοπτρίζει τη σχέση του ποιητή με τον εαυτό του. Η αντανάκλαση συμβολίζει συγχρόνως τη σχέση του ποιητή με το ποιητικό του έργο που είναι διαφορετικό από εκείνον αλλά παραμένει μέρος αυτού. Ο Νάρκισσος συμβολίζει τον ποιητή και το έργο του. Ο Valéry λέει στα «Cahiers»: « En somme je cherchais à me posséder - Voilà mon mythe ».

Η αντανάκλαση θα μπορούσε να είναι μια ιδεώδης κατάσταση της ποίησης που δε μπορεί ποτέ να φτάσει. Η εικόνα του σβήνει τελικά στο νερό συμβολίζοντας την αποτυχία του πνεύματος για καθολική αυτογνωσία.

«et dans un frisson, brise Narcisse

Et fuit »

Εξάλλου, λέει στο «Calepin du poète»: « Η καθαρή ποίηση είναι απρόσιτη, ιδανικό όριο του ποιητή, των προσπαθειών και των δυνάμεών του»⁷. Η ερωτική έκσταση που αισθάνεται ο Νάρκισσος κοιτάζοντας την αντανάκλασή του είναι ο

---

⁷ Pauline Callé, Paris 8, « Paul Valéry auteur de la figure de Narcisse », Fabula / Les Colloques, Arts poétiques et arts d' aimer, URL.

ακαταμάχητος έρωτας που ωθεί τον ποιητή να συνεχίσει με πάθος το ποιητικό του έργο τείνοντας προς την τελειότητα.

Σε αντίθεση με τις μορφές του Ορφέα και του Νάρκισσου που εκφράζουν μια εσωστρεφή τάση του καλλιτέχνη στον αγώνα για αυτογνωσία και αναζήτηση των εσωτερικών αντινομιών, ο Προμηθέας αποκτά έναν εξωστρεφή συμβολισμό ενσαρκώνοντας ολόκληρη την ανθρωπότητα. Στο Ρομαντισμό γίνεται το σύμβολο της εξέγερσης. Ο Hugo βλέπει στον Προμηθέα τον μύστη της επιστήμης και της τεχνικής που σώζει τον άνθρωπο από το τυφλό πεπρωμένο (Les Mages, Les Contemplations).

Η μορφή του Προμηθέα συνδέεται με την πίστη στη δύναμη του ανθρώπου, στις πνευματικές του ικανότητες και τη δυνατότητα να δημιουργεί τον εαυτό του μέσα από τη συνεχή πρόοδο. Ο Pierre Simon Balanche επηρεασμένος από τον Saint Simon πιστεύει στο νόμο της προόδου λέγοντας ότι «ο άνθρωπος είναι ο Προμηθέας του εαυτού του». Στο Louis Menard ο Ηρακλής παρουσιάζεται ως σύμβολο της δύναμης της επιστήμης που σώζει τον τιτάνα ενώ ο Ιησούς αναφωνεί «η επιστήμη έσπασε το στέμμα μου».

Ο συμβολισμός του Προμηθέα συναντά στον Edgar Quinet το πνεύμα του χριστιανισμού. Το μαρτύριο του τιτάνα θα συνεχίζεται «όσο ο νέος Θεός δεν εμφανίζεται». Διαποτισμένος από το χριστιανισμό ο Προμηθέας του Quinet απελευθερώνεται στον Καύκασο από τους αρχαγγέλους Μιχαήλ και Ραφαήλ⁸.

Τελειώνοντας τη σύντομη αυτή λογοτεχνική διαδρομή στον κόσμο των ελληνικών μυθικών μορφών όπως επανεμφανίζονται στη γαλλική λογοτεχνία διαπιστώνουμε ότι αποκτούν διαφορετική σημασία σε κάθε εποχή και ρεύμα αποκτώντας και τη μορφή του προσωπικού μύθου. Το σημασιοδοτικό δυναμικό που διαθέτει κάθε μύθος βασίζεται στη χρήση ορισμένων στοιχείων από κάθε συγγραφέα και στο βαθμό της μετάπλασής του. Οι αισθητικές επιλογές και η προσωπική έκφραση μεταπλάθουν δημιουργικά τις μορφές ενός μακρινού μυθικού παρελθόντος της Ελλάδας. Χάρη στην παλίνδρομη κίνηση μεταξύ του ελληνικού παρελθόντος και της καλλιτεχνικής δημιουργίας της γαλλικής λογοτεχνίας, το ελληνικό πνεύμα αποτελεί ένα ξεκίνημα για νέα δημιουργία αλλά και όριο χρονικό και πολιτισμικό. Πνευματικές συγγένειες που γονιμοποιούν και απελευθερώνουν το πνεύμα διότι ο δημιουργός βρίσκει σε αυτές τα μέσα της προσωπικής του έκφρασης, παλίμψηστα που αναζωογονούν τη σκέψη μέσα από τους αιώνες υπερβαίνοντας σύνορα και

---

⁸ Pierre Albouy « Mythes et Mythologies dans la poésie française », Armand Colin, 1998.

εθνικότητες.

Figures mythiques grecques dans la littérature française

On va tenter de faire un voyage dans l'histoire de la littérature française afin de rencontrer des figures mythiques grecques plus ou moins connues à tous. En étudiant leur valeur et leur rôle dans des contextes littéraires variées appartenant à des époques et des courants différents à travers les siècles, on verra que la mythologie grecque a constitué un élément particulièrement fertile de l'imaginaire des auteurs français. La création mythique investit ces figures de nouvelles significations. En puisant leur fond significatif dans l'imaginaire grec, elles sont recrées dans des univers spirituels nouveaux.

Au seizième siècle la cour royale, à travers la mythologie grecque, est glorifiée dans la littérature, dans les arts plastiques comme également pendant les cérémonies d'accueil du roi. Les poètes et les artistes exaltaient la gloire des souverains par leur transfiguration idéalisée en divinités antiques. Dans la poésie élogieuse du seizième siècle prédomine la figure d'Hercule et s'érige en véritable modèle de vertu. Il est en plus investi d'un fort symbolisme chrétien car Jésus Christ qui a lutté et vaincu le mal, est comparé à Hercule. Au 17ème siècle la mythologie grecque est présente dans des œuvres à caractère moraliste. L'atmosphère païenne resurgit également dans le Parnasse qui puise dans la mythologie grecque des figures qui exaltent par leur perfection l'idéal de la plasticité et de la beauté. Dans « Les Cariatides » Vénus apparaît pleine de vigueur et de jeunesse éternelles. Les figures du Centaure et d'Hercule sont investies de l'idéal spirituel du poète lui-même.

Enfin les figures d'Orphée et de Narcisse animent les mythes de la connaissance au XIX et au XX siècle car les auteurs y trouvent le symbole d'un drame spirituel. Orphée perd et recherche une Eurydice intérieure, symbole de la connaissance de soi. Chez Pierre Emmanuel le mythe rejoint celui de l'androgyné platonicien. Chez Jouve il symbolise la division intérieure et le mal du sexe. Avec Orphée la quête spirituelle est une descente aux profondeurs intimes, avec Narcisse c'est le regard qui renvoie symboliquement à la rencontre avec l'indicible. Dans « Le Traité du Narcisse » Adam – Narcisse regarde une féerie paradisiaque qui profile dans l'eau, miroir du moi. Un geste irrémédiable suffit pour que l'unité se brise et qu'il devienne un être double. Dans « Narcisse parle » de Valéry la connaissance de soi est

l' idée centrale autour de laquelle se tisse le poème. La figure de Narcisse parcourt l' œuvre du poète pendant toute sa vie.

Βιβλιογραφία

Pierre Albouy « Mythes et mythologies dans la littérature Française » éd. Armand Colin, 1998

Michel Quesnel « La création poétique » Thèmes et langage éd. Armand Colin

Pierre Brunel « Dictionnaire des mythes littéraires », éd. Du Rocher, 1988

André Gide, Articles, Divagations sur les classiques », poésie 18 février 2012

Pauline Callé, Paris 8 « Paul Valéry auteur de la figure de Narcisse », Fabula, Les colloques Arts poétiques et arts d' aimer, URL.